

POLITIKA I USTAV KAO PRETPOSTAVKA IZGRADNJE SAVREMENOG SISTEMA BEZBEDNOSTI VIŠETNIČKIH DRŽAVA

Mile Rakić - *Beograd*

Sažetak

Sistem bezbednosti svake države, a naročito država multietničkog sastava i zemalja u tranziciji, danas je izložen različitim vrstama, oblicima i stepenima bezbednosnih izazova ali i odgovornosti. Pri tome, u koordinatama između unutrašnje državne politike i ustava s jedne strane, i bezbednosnih izazova i međunarodnih odnosa s druge strane, mora da gradi i oblikuje svoju autonomiju delovanja. Zbog toga je neophodno permanentno izgrađivati konzistentnu bezbednosnu politiku države kao i ustav, kako bi se izgradio savremen sistem bezbednosti koji može odgovoriti svim oblicima unutrašnjeg i spoljašnjeg ugrožavanja bezbednosti i koji će biti kompatibilan međunarodnim bezbednosnim integracijama.

Ključne reči

politika, sistem bezbednosti, ugrožavanje, država, građani, ustav.

Uvodna razmatranja

Protekla saznanja vezana za organizovanje i funkcionisanje sistema bezbednosti nam ukazuju da organizovanje i funkcionisanje istog u raznim periodima razvoja društva i države, u direktnoj je zavisnosti od političkog aparata i pravne uređenosti države, kao i međudržavnih odnosa. Kako je država, pre svega, politička tvorevina, one političke snage koje uspostavljaju državu po pravilu imaju najveći uticaj, ali istovremeno i odgovornost prema organima i službama (subjektima i nosiocima) sistema bezbednosti kao imanentnom sredstvu za organizovanje i funkcionisanje zaštite svojih legalnih ciljeva tj. celokupne bezbednosti. Da bi uspostavljeni sistem bezbednosti bio efikasan i funkcionalan u sprečavanju i otklanjanju savremenih pojava koje ugrožavaju kako unutrašnju tako i spoljnu bezbednost, a koja je, pre svega, u funkciji zaštite političkog jedinstva i ostvarivanja ustavnog poretka mora biti organizovana i u funkcionalnom smislu sposobna da se suprotstavi svim bezbednosnim izazovima u kvalitativnom i kvantitativnom smislu. Usložavanje i međuzavisnost bezbednosne problematike imperativno nameće potrebu da bezbednosna politika uz pomoć pravne države oblikuje bezbednosnu politiku i praksu delovanja koja treba primarno da je u funkciji zaštite, političkog jedinstva i ostvarivanja ustavnog poretka u zemlji. Ovi uslovi takođe permanentno nameću zahteve razvoja bezbednosnih struktura – prakse, ali i teorije bezbednosti u cilju preventivnog delovanja i eliminisanja svih negativnih pojava koje danas dovode do narušavanja stabilnog stanja bezbednosti.

Međutim, činjenica je da nijedna organizacija političke vlasti ne može biti uspostavljena, a takođe ni uređena da baš svi građani budu zadovoljni, a naročito kada se radi o multietničkim društvima i to iz više razloga (religijskih, kulturoloških i sl.). Ovi još uvek, manje ili više,

naglašene suprotnosti predstavljaju najčešće latentne, ali ne retko i otvorene generatore ekonomskih, socijalnih, političkih, a često i egzaktnih bezbednosnih konflikata. Egzistirajući antagonizmi, sa velikim stepenom sigurnosti se to može tvrditi, gotovo po pravilu svojom prirodom, složenošću, intenzivnošću, značajem itd. determinišu razvoj i oblikovanje teorije i prakse sistema bezbednosti čija je uloga da u skladu sa ustavom i zakonom doprinesu stvaranju stabilnog političko-bezbednosnog ambijenta koji omogućava razrešavanje bezbednosnih problema koji bi mogli dovesti do usložavanja stanja bezbednosti naročito u multietničkim državama.

Multietničko stanje u državi pa otuda i raspoloženje građana kroz način organizovanja i funkcionisanja sistema bezbednosti može nedvosmisleno da ukazuje na političko raspoloženje i opredeljenje građana, a takođe i na bezbednosno stanje unutar države. Ovo je naročito indikativno za zemlje sa multietničkom strukturom stanovništva, a zbog novih potreba i značaja bezbednosti u demokratskim društvima i mesta, uloge i opredeljenja građana za funkcionisanje sistema bezbednosti, odnosno za oblikovanje njegovih preventivnih programa. Međutim, bezbednosna politika takođe mora biti i u tesnoj vezi sa stanjem u međunarodnim odnosima što za posledicu ima potrebu permanentnog iznalaženja optimalnog modela sistema bezbednosti čime se u prvom redu ističe veća mogućnost prilagođavanja sistema bezbednosti savremenim međunarodnim standardima organizovanja. To je naročito važno za unutrašnju bezbednost u državi sa multietničkom strukturom stanovništva kao i za izgradnju spoljne bezbednosti među državama.

POLITIČKA DETERMINISANOST SISTEMA BEZBEDNOSTI

Samo bezbedna država i njeno stanovništvo u najširem smislu, sposobna je i za odbranu i zaštitu svog stanovništva i za proizvodnju materijalnih dobara tj. za prosperitetan razvoj. Sam pojam bezbednosti je vremenom menjao svoje značenje. U vreme prvog i drugog talasa globalizacije najčešće je tumačen kao vojni pojam, a glavni subjekt i objekt bila je suverena država. U ovom periodu bezbednost je najčešće određivana kao „objektivno stanje“ i sl. Zbog toga su nacionalne države, polazeći od ovakvog određenja bezbednosti, enormno uvećavale svoje oružane snage tj. vojnu moć, a ne retko su pristupale i osnivanju ili učlanjenju u odgovarajuće bezbednosne integracije (saveze). Bezbednost pojedinca, etničkih i nacionalnih grupa itd. je određivana odnosom između bezbednosnih pretnji i mogućnosti da se te pretnje umanje ili potpuno eliminišu. Dakle, radilo se o tradicionalnom shvatanju bezbednosti koja je bila vezana za državu (tradicionalni realpolitički pristup). Međutim, takav pristup i shvatanje bezbednosti je doprinelo da ista nije mogla odgovoriti savremenim bezbednosnim izazovima jer su radikalno izmenjeni bezbednosni uslovi i bezbednosni izazovi kao npr. pojava globalizma, čestih etničkih, verskih, nacionalnih i dr. konflikata koji nisu bili tretirani kao bezbednosna problematika. Dakle, država je i dalje ostala subjekat i objekat bezbednosti ali u novije vreme nije ostala i jedini subjekt bezbednosti što je u izvesnom smislu dovelo do stvaranja bezbednosne elastičnosti te na taj način i njene uspešnosti i efikasnosti u odgovoru i rešavanju bezbednosnoj problematici raznih vrsta, oblika i intenziteta.

Danas pretnje i sukobi između država nisu jedini savremeni bezbednosni problemi i izazovi. „Sistemi bezbednosti danas svoju funkciju obavljaju u jednim velikim političkim, istorijskim, kulturnim, socijalnim i drugim različitostima sa međusobnim prožimanjem i utica-

jem“.¹ Savremena bezbednost mora da prepozna i odgovori na sve izazove relevantnih subjekata odgovornih za generisanje bezbednosne problematike na svim nivoima.

Tako npr. bezbednost u savremenim uslovima tretira i stanje zaštite životno važnih interesa ličnosti, društva i države od unutrašnjih i spoljnih pretnji političkog, ekonomskog, socijalnog, ekološkog, informativnog i dr. karaktera. Ona predstavlja političku, socijalnu i ekonomsku stabilnost u državi, безусловno ostvarivanje zakona i održavanja pravnog poretka, razvoj međunarodne saradnje. Naročito je ovom prilikom značajno istaći, između ostalih, političku bezbednost na svim nivoima.

U cilju dostizanja i očuvanja savremene bezbednosti, u vreme egzistiranja savremenih bezbednosnih izazova kako onih spoljašnjih tako i unutrašnjih, kao i za ostvarivanje i unapređenje nacionalne bezbednosti, a naročito u multietičkim i multinacionalnim državama, treba naglasiti potrebu poštovanja kako svetskih interesa i vrednosti tako i potrebu adaptacije istima unutrašnje politike i ustavaa. Otežavajuću okolnost pri tome predstavlja, posebno u novije vreme, brzina i iznenadnost nastanka promena u bezbednosnom okruženju, ali i egzistiranje generatora ugrožavanja bezbednosti koji do današnjih dana nisu egzaktno određeni i izanalizirani na adekvatan način.

Ostvarenje tih ciljeva je moguće postići samo primenom dozvoljenih (legalnih) pravnih sredstava. Podrazumeva se da se ovo može ostvariti samo u okvirima koji ne dovode u pitanje garantovane slobode i prava građana, kao i međuetničke i međunacionalne odnose. Za svaku političku vlast je bitno u kojoj meri se sprovodi bezbednosna politika tj. način na koji se operacionalizuju predviđene mere na održavanju željenog (projektovanog) nivoa stanja bezbednosti u društvu. Zbog toga je neophodno da se politička koncepcija temelji na naučnom učenju o funkcionisanju države, između ostalog i zbog činjenice da je bezbednost jedna od njenih mnogobrojnih funkcija. Svakako da jedan od najkompleksnijih pojmova u izučavanju države predstavlja funkcionisanje države. Bez obzira što je do sada po mnogim pitanjima iz ove oblasti ostvareno usaglašavanje, kako se čini ni u bliskom periodu, neće biti izučeno. Tako npr. još uvek nije postignuta saglasnost oko tretiranja sadržine ovog pojma kao i određenje strane od primarnog značaja koje treba prioritetno uzimati u obzir prilikom razmatranja funkcionisanja države. Istine radi, čini se neophodnim ovom prilikom barem sentencijalno ukazati da ima promišljanja u kojima se naslućuje kraj suverenosti države i njene vrhovne vlasti u svetlu sve većih izazova u zemlji i inostranstvu.² Za njih: “ Jedna od tendencija koja će zasigurno dominirati narednih četvrt stoleća jeste opadajuća moć države”.³ Ni do danas nije utvrđena definicija pojma „funkcionisanje“, kao ni precizno terminološko određenje pojma „bezbednost“, „bezbednosni interesi“, „bezbednosni cilj“, a kod nekih autora je još uvek prisutno nerazlikovanje pojma „odbrana“ od pojma „bezbednost“ itd. Međutim, daleko je izraženije ne slaganje i nejasno i nepotpuno određenje nekih izvora i oblika ugrožavanja bezbednosti kao npr. „terorizam“ „politički kriminal“ i sl. što je zabrinjavajuće i sa aspekta bezbednosti.

¹ Masleša Ramo: Teorije i sistemi sigurnosti, Magistrat, Sarajevo, 2001.god. str.125.

² Opello Walter and Stephen J. Rosow: The Nation-State and Global Order, A Historical Introduction to Contemporary Politics Boulder, 1999.

³ Zakaria Fareed: “ The Empire Strikes Out, The Unholy Emergence of the Nation/State”, New York Times Magazine, 1999.

Kada se govori o političkoj teoriji bezbednosti ista proučava samo jedan vid funkcije bezbednosti što onemogućava odvojeno razmatranje od drugih nauka o državi.

Politiku države u cilju racionalnog određivanja cilja i izbora odgovarajućih sredstava za njihovo ostvarivanje, vode najvažniji državni organi koji imaju mogućnost da svoje odluke realizuju preko državnih mehanizama, a pre svega preko profesionalnih subjekata bezbednosti. U tom smislu, čini se uputnim ukazati na činjenicu da se često govori da je „državni cilj samo onaj cilj koji državnoj delatnosti postavljaju državni organi, koji donose državne odluke i izvršavaju ih“.⁴ Drugi subjekti društva, van države, ne mogu postavljati ciljeve državnoj delatnosti. Međutim, ciljevi jedne iste društvene delatnosti mogu biti, a i najčešće se to dešava, shvaćeni i tretirani na različite načine što može dovesti do usložavanja situacije pri rešavanju određene problematike, a naročito one iz oblasti bezbednosti koja se odnosi na odnose u državi sa multinacionalnom i multietičkom strukturom društva.

Država kao organizacija i društvena tvorevina služi ostvarivanju političkih ciljeva koji se mogu odrediti kao svojevrsno usmeravanje jednog društva u određenom smeru. Zbog toga se može zaključiti da se predmet politike i političke nauke najčešće svodi na ciljeve koje država treba da ostvari u društvu. Međutim, na ovom mestu makar i sentencijalno neophodno je ukazati i podsetiti na njen stvarni, a često prenebregavan (namerno ili slučajno) uticaj na društvo. Tako se može uočiti da su mnogobrojnije teorije, ali i istraživanja koja se bave pitanjem budućnosti više nego pitanjem sadašnjosti države. Podrazumeva se da jedno bez drugoga nije moguće, ali ovaj odnos predstavlja veliki problem u situacijama kada se politika ne bavi stvarnim stanjem i potrebama društva u državi ili kada se tim potrebama i stanjem bavi fragmentarno (parcijalno). Ovo najčešće kada se radi o multietičkom i multinacionalnom stanja u državi (mada ne i obavezno), odnosno kada ne postoji izgrađen potreban nivo (pre svega političkog) jedinstva unutar države. Za razliku od namerenog ostvarenja političkog cilja koji nije uvek jedini činilac koji određuje državnu političku delatnost, postizanje političkog jedinstva u državi predstavlja znatno važniji faktor državne politike. Ipak mora se naglasiti da „postoji i niz državnih delatnosti koje se vrše po tradiciji, bez unapred jasno postavljenog cilja“.⁵

Prema političkoj koncepciji bezbednosti „Sistem bezbednosti treba shvatiti kao složenu, uređenu celinu niza ljudskih delatnosti i specijalizovanih organa, usmeravanih od strane politike u ostvarivanju određenog cilja bezbednosti. U duhu ove koncepcije, sistem je instrument državne delatnosti, pomoću kojih se savlađuje po društvo štetan uticaj negativnih elemenata, odnosno oni elementi čijim se dejstvom podriiva neophodna celovitost i jedinstvo kao uslov opstanka i razvoja društva u datom istorijskom obliku i na datom stepenu istorijskog razvoja“.⁶

Daljim elaboriranjem navedenih teza moglo bi se zaključiti da politika ima direktan uticaj i na uspešnost ostvarivanja i funkcionisanja bezbednosti u najširem smislu značenja tog

⁴ Ivančević Nikola: Sistem bezbednosti Jugoslavije – uvod u teoriju integralne bezbednosti, Beograd, 1993, str. 114.

⁵ Weber N.: Wirtshaft und Gesellschaft, Berlin, 1923. str. 47.

⁶ Ivančević N. Navedeno delo str. 16.

pojma jer od suštinskog značaja je činjenica da se bezbednost ostvaruje i vrši uz primenu sile (subjekata bezbednosti) koja je takođe u nadležnosti države.

Činjenica je da niti policija niti vojska ne treba da budu „politički obojene“, ali je važno istaći da npr. i transparentnost njihovog rada, potrošnje budžetskih sredstava itd. nedvosmisleno vodi ka uspostavljanju većeg poverenja, zbližavanja i prilagođavanja multinacionalnog i multietičkog stanovništva u državi i među državama, i političkog rukovodstva države, i njihovog odnosa sa rukovodstvom drugih država. Otuda se da lako uočiti značaj depolitizacije vojske i policije, kao uostalom i pravosudnih organa, carine, odnosno svih konvencionalnih i nekonvencionalnih subjekata bezbednosti za organizovanje i funkcionisanje bezbednosti države na unutrašnjem i na međunarodnom planu.

U tom kontekstu S. Jovanović naročito naglašava podelu ili razlikovanje spoljne funkcije (politike) države kao odbranu svoje bezbednosti od napada spolja i unutrašnju (politiku) funkciju, koja se svodi na održavanje unutrašnjeg reda i mira, ili kako ih konkretizuje na vojnu, pravnu i kulturnu misiju.⁷ Prema tome, u savremenim unutrašnjim i međunarodnim uslovima egzistiranja svake države, sistem bezbednosti je postajao i postao fundamentalni konstituens države tj. državne politike. Zbog toga se kod nas, ali ne samo kod nas samo po sebi nameće pitanje kakva je orijentacija državne politike i kakvo je stanje sistema bezbednosti i opšte bezbednosti. Ciljevi koji opredeljuju usmerenost opšte državne politike u nas nalaze svoj odraz u politici i sistemu bezbednosti.

USTAV KAO FUNDAMENT SISTEMA BEZBEDNOSTI

Još su Platon i Aristotel tvrdili, u svoje vreme, da je u državi neophodno postojanje normi na koje bi se oslanjao pravni poredak. Ova ideja je doprinela rađanju ustava kao polazne norme na koju se oslanjaju svi drugi zakoni u državi. Nesumnjivo je da se i sistem bezbednosti izgrađivao kao potreba razvoja države, a naročito je njegov značaj bio izražen kasnije tokom razvoja odnosa u državi sa multinacionalnom i multietičkom strukturom i drugih država na međunarodnoj sceni. Sistem bezbednosti se praktično pojavio onog momenta kada za ostvarivanje bezbednosti našeg društva nisu bili adekvatni dotadašnji mehanizmi za ostvarenje bezbednosti. Očigledno je da je bezbednost danas znatno razvijenija i organizovanija naročito u kvalitativnom smislu, ali je, s druge strane, i znatno osetljivija na savremene oblike ugrožavanja. Današnji svet može opstati, i u uslovima globalizacije, samo ako se radi na objedinjenju nacija (ujedinjenjem nacija) pri čemu se ne sme žrtvovati svoje nacionalno biće (istorija, kultura, jezik itd). Ako bi došlo do ovog žrtvovanja to bi značilo samo degradiranje ljudskog bića i nacije koje postaje dirigovano i sklono nestanku kao takvo. Odricanja može biti samo u smislu odricanja od rata, hegemonije itd.

Zbog toga savremeno koncipirana država i svet zahtevaju da u stvaranju i kreiranju ustava primarno mesto imaju građani i njihove interesne grupe. Pred političare i pravne eksperte stavlja se obaveza i zadatak da stručno uobličie izraženu volju građana te da ustav stručno uobličie. Međutim, nedvosmisleno se može zaključiti da sve naše posleratne ustave (pa čak i one nastale posle raspada SFRJ) karakteriše činjenica da su oni bili opšti pravni akti i naj-

⁷ Jovanović Slobodan: Država, Beograd, 1939.god. str 47.

češće ideološko-politički dokumenti. Iako ustav nije jedini pravni akt kojim se regulišu odnosi u oblasti bezbednosti, isti predstavlja garanciju ustavnosti pri njegovom projektovanju. To znači da ustavna projekcija bezbednosti predstavlja teorijski i politički princip i okvir njegove izgradnje. Sadržinu ustava u formalnom smislu sačinjavaju osnovna pravna pravila, koja regulišu dato državno i društveno uređenje. To čini i sadržinu ustava u npr. materijalnom smislu. Ustav posebno mora da izrazi pogled društva na uticajno međunarodno okruženje i multietničko i multinacionalno stanje u državi i da obuhvati njegove ciljeve i vrednosti kako bi država uravnotežila svoje interese, a takođe i kako bi jasno odredila (projektovala) bezbednosne interese, prioritete i dr. kako na unutrašnjem tako i na spoljnom planu.

Obzirom da bezbednost predstavlja egzistencijalno pitanje, odnosno najosetljivije interesno područje vladajuće elite, uputno je uvažavati dva podjednako značajna, iz domaće i inostrane prakse, stečena saznanja. Prvo ukazuje da se uopšte ne može dozvoliti nikakva i ni pod kojim izgovorom nametnuta dilema o tome da li pravom treba ili ne treba regulisati oblast bezbednosti zemlje i poslove bezbednosti kojim se štite vitalne državne vrednosti, a koje obavljaju profesionalni subjekti bezbednosti. U stvari, sve govori u prilog potrebe da njih treba decidno regulisati pravom, a primenu pravnih normi zasnivati na strogo poštovanju načela zakonitosti. Drugo saznanje nalaže da se organizacija i funkcionisanje bezbednosti ostalih subjekata bezbednosti ne reguliše pravnim propisima jer bi se primenom sankcija prema istima stvorio svojevrсни nonsens da neko nešto dobrovoljno radi. No bez obzira na ove „dileme“ čini se neophodnim i ubuduće jasno pravno regulisanje rada i uloge neprofesionalnih subjekata bezbednosti zbog odstranjivanja bilo kakvih nedoumica o poštovanju načela zakonitosti. Naročito treba istaći njegov značaj i doprinos u klasifikovanju i inauguraciji principa adekvatnog reagovanja na socijalnu patologiju, problematiku međunacionalnih i međuetičkih odnosa itd.

U Ustavu se posebno poglavlje odnosi na bezbednost i odbranu zemlje. Uređenje i funkcionisanje sistema bezbednosti i uopšte celokupne bezbednosti države predstavljaju jedinstvenu funkciju države od posebnog značaja u svakom pogledu. Njegove odredbe su najvišeg ranga u pravnom smislu. Kao takve mogu biti samo izvor normi nižeg ranga sadržanih u zakonskim i podzakonskim opštim aktima. Ovim podzakonskim aktima se uređuju društveni odnosi koji se odnose na bezbednost države. Te norme takođe moraju biti u saglasnosti sa odgovarajućim ustavnim normama. U ustavu gotovo svih zemalja, pa tako i naše, posebno poglavlje se odnosi na bezbednost i odbranu zemlje.

Međutim, neophodno je građanima pružiti mogućnost, što je inače praksa u svim savremenim i demokratskim zemljama, da u okviru svojih osnovnih političkih prava i sloboda iznesu svoja mišljenja i pre svega stručna znanja i sugestije, ali i da iskažu svoj kritički osvrt na određena pitanja uređenja i funkcionisanja države pa tako i po pitanju organizovanja i funkcionisanja bezbednosti. Pri tome se podrazumeva da građani ne mogu i neće trpeti sankcije zbog svojih iznetih primedbi i sugestija po određenim pitanjima. Tako npr. poznata je dilema oko integracije zemlje u međunarodne bezbednosne organizacije. Mnogi pokazatelji ukazuju da je zainteresovanost stanovništva BiH, Srbije npr. mala, za razliku od vlasti u tim zemljama, što svakako zahteva naučni pristup izučavanja ove fenomenologije. Tim pre što je vlast u tim državama izabrana na legalan i demokratski način. No, u tom smislu činjenica je da danas građani nemaju mogućnost organizovanog edukovanja po pitanju

bezbednosti, odnosno samozaštite, kako je to nekad bilo kroz nastavu na svim nivoima, i kada objektivno nije bilo tako raznovrsnih oblika i mogućnosti ugrožavanja bezbednosti građana kao danas.

Ustavno-zakonska transparentnost sistema prema javnosti, predstavlja pravu sliku o nastojanjima i načinima savremenog rešavanja bezbednosne problematike. Iz ove mogućnosti uticanja stanovništva na ustav i bezbednost se u stvari može zaključiti o državnom senzibilitetu prema pojedinim aspektima bezbednosne stvarnosti u državi.

Sadržinu ustava u formalnom smislu sačinjavaju osnovna pravna pravila, koja regulišu dato državno i društveno uređenje. Ustav mora da izrazi pogled društva na uticajno međunarodno okruženje i da usvoji njegove ciljeve i vrednosti kako bi država uravnotežila svoje interese, a među njima i bezbednosne interese, sa ovim većim sistemom kome pripada. Na taj način Ustav pruža najveći doprinos u organizovanju i ostvarivanju bezbednosti. Dakle, do sada je uloga sistema bezbednosti države i njegovih podistema u razvoju države, a naročito profesionalnih organa države koja raspolaže legitimnom fizičkom silom, najvećim delom bila određivan karakterom društveno-političkog sistema. Na organizovanje i funkcionisanje sistema bezbednosti oduvek je veliki uticaj imao stepen razvijenosti demokratije, a naročito sloboda i prava građana.

Vojska i policija u savremenim državama nisu „politički obojene“, međutim, transparentnost i njihovog rada nedvosmisleno daje doprinos uspostavljanju većeg poverenja, zbližavanja i prilagođavanja obostranih odnosa. Ovo je naročito značajno u zemljama sa bezbednosnom organizacijom kakva je u BiH. Svakako da prilikom uspostavljanja ovih odnosa profesionalnih organa bezbednosti treba očekivati i određene prepreke različitog karaktera. Sa aspekta građana zemlje ovi subjekti bezbednosti dobijaju na značaju tek njihovom depolitizacijom. U demokratskoj državi u kojoj je uspostavljena vladavina prava, sila treba da je stavljena u službu prava. U suprotnom, za takvu državu se ne može tvrditi da je pravna, demokratska, odnosno savremena država. Ono što je važnije jeste činjenica da takva koncepcija ustava neće zadovoljiti, pa samim tim ni sistem bezbednosti, potrebe stanovništva u zemlji, a naročito kada se radi o multietničkoj i multinacionalnoj strukturi stanovništva.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Bezbednosna stvarnost u BiH, ali i Srbiji, Hrvatskoj, Crnoj Gori..... danas nameće potrebu stalne dorade i adaptacije na savremene bezbednosne izazove i prilagođavanje ne samo Ustava nego još češće i političkih stavova i ciljeva. Ove zahteve, pre svega, nameću savremeni međunarodni odnosi koji u mnogome utiču i na unutrašnju bezbednost pa i na političko i zakonsko uređivanje, organizovanje i funkcionisanje bezbednosti zemlje. Međutim, pri tome treba imati na umu da sopstvenu bezbednost nije moguće organizovati i rešavati bezbednosnu problematiku pukim tj. direktnim fotokopiranjem tuđih modela bezbednosti, njenog organizovanja i funkcionisanja jer svaka država ima svoju senzibilnost za rešavanje bezbednosne problematike. Neophodno je stvoriti neke prethodne uslove koji će doprineti savremenoj izgradnji i funkcionisanju sistema bezbednosti. Tako npr. Ustav ima veoma važnu ulogu za organizovanje i funkcionisanje državne bezbednosti. Ustav, pre svega, mora biti savremen a on postaje savremeniji ako se omogući njegova izmena onako kako

se menja društvena svest i društvene vrednosti. Na taj način se omogućava njegova dugotrajnost, a takođe i modernizacija samog sistema bezbednosti zemlje. Dakle neophodno je omogućiti permanentno prilagođavanje bezbednosti, odnosno redefinisavanje, redizajniranje i vršenje njegove stalne rekonceptualizacije. Pri tome je od ništa manje važnosti organizovanost i uloga državne politike. U stvari, ona predstavlja pravog kreatora ukupnih odnosa u državi, ali i među državama.

Ono što je za pohvalu u savremenim demokratskim državama i njihovim međusobnim odnosima danas jeste činjenica da se sprečavaju nastojanja uticaja vojnog faktora na život među državama kao i unutar države. Međutim profesionalni subjekti bezbednosti su bili i biće veoma uticajan faktor i garant bezbednosti države u odbrani od svih oblika ugrožavanja. Izbor modela bezbednosnog organizovanja i njegovog funkcionisanja zavisi, pre svega, od politike svake države. No, činjenica je da organizovanje i funkcionisanje bezbednosti u mnogome zavisi i od ekonomske moći zemlje, veličine države, motivacije stanovništva za bezbednosću, ... ali i od političke odluke državnog rukovodstva. Svaka i najmanja nesuglasica političkog rukovodstva po pitanjima organizovanja i funkcionisanja bezbednosti se veoma brzo detektuje, ali i reflektuje kroz osećanja o ugroženosti stanovništva i materijalnih dobara. Naročito ova ugroženost može narasti u državama sa multinacionalnom i multietičkom strukturom stanovništva.

U takvim situacijama državna politika ima ogromnu ulogu za stanje celokupne bezbednosti države. Pri tome državna politika mora biti reducirana u marginama ustava i uopšte pravnog sistema koji pak treba podvrgnuti kritici javnosti tj. stanovništva u zemlji što ujedno predstavlja i demokratski čin. Kako postoji mogućnost, naročito u državama sa multinacionalnom i multietičkom strukturom, da državna politika bude „rascepkana“ prema manjim ili većim potrebama određene nacije bilo bi uputno imati viziju naročito po pitanju organizovanja i funkcionisanja sistema bezbednosti. To znači da bi, pre svega, kada je reč o oblasti bezbednosti, kako unutrašnje tako i spoljne, neophodno početi od: jedinstvenog detektovanja svih izvora i oblika ugrožavanja bezbednosti (što se može zakonski odrediti); jasne metodologije rešavanja savremene bezbednosne problematike; prihvatljive (jedinstvene) bezbednosne retorike; bez obzira na protekle događaje ne treba raditi na umanjivanju značaja subjekata bezbednosti; graditi međusobno poverenje među nacijama; sve unutrašnje probleme treba sagledavati u širem kontekstu itd. Čini se ipak najvažnijim za ovu priliku izneti potrebu o koncipiranju jedinstvenih političkih i državnih ciljeva koje će podržati sve nacije u zemlji, i za čije ostvarenje će se svi zalagati. Takođe, treba imati i jasno određene nacionalne interese i ciljeve koji će biti izraz težnje zajedničkog života celokupnog stanovništva, ali npr i jasnu strategiju i koncepciju bezbednosti države. Pri tome je naročito od značaja da svoju bezbednost organizuje stanovništvo, prema svojim potrebama u skladu sa ekonomskom mogućnošću po uzoru drugih država, pri čemu ne sme biti reči o prostom dodvoravanju. Odnosno o tako važnim pitanjima, bez obzira na želje političke elite u državi, treba omogućiti da stanovništvo izrazi svoje stavove u ustavno-pravnim okvirima što između ostalog predstavlja i jedan od savremenih atributa demokratskog razvoja države, pa tako i sistema bezbednosti države, društva itd..

Korišćena literatura

- Anžić A.: Uloga sigurnosnih službi u savremenim parlamentarnim sistemima, Ljubljana, 1996.
- Bek Ulrich, Rizično društvo, Filip Višnjić, Beograd, 1971.
- Bela knjiga odbrane BiH, Ministarstvo odbrane BiH, Sarajevo, 2005.
- Beridan Izet: Nauka o odbrani, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 1999.
- Fitipaldi Maringela: Reforma sigurnosnog sektora i mediji u BiH, CSS, Sarajevo, 2006.
- Grizold Anton: Međunarodna sigurnost, FPZ, Zagreb, 1988.
- Gidens Entoni: Posledice modernosti, Filip Višnjić, Beograd, 1990.
- Đurić Živojin: Modernizacija i društvene promene, IPS, Beograd, 2004.
- Ivančević Nikola: Sistem bezbednosti Jugoslavije – uvod u teoriju integralne bezbednosti, Beograd, 1993, str. 114.
- Jovanović Slobodan: Država, Beograd, 1939.god. str 47.
- Kenedi P.: Priprema za dvadeset prvi vijek, Beograd, 1997.
- Komarčević M. Nikoliš D.: Redizajniranje kompleksa bezbednosti u BiH u svetlu evropskih integracija, IES, Beograd, 2007.
- Lukić Radomir: Politička teorija države, Beograd, 1962.
- Masleša Ramo: Teorije i sistemi sigurnosti, Magistrat, Sarajevo, 2001.
- Marković Ratko: Ustavno pravo i političke institucije, Beograd, 1998.
- Opello Walter and Stephen J. Rosow: The Nation-State and Global Order, A Historical Introduction to Contemporary Politics Boulder, 1999.
- Rakić Mile: Bezbednosna preventiva, IPS, Beograd, 2006.
- Rakić M. Vejnović D: Sistem bezbednosti i društveno okruženje, Banja Luka, 2006.
- Rakić Mile: Neki od modela bezbednosne politike, IPS, Politička revija br.2 Beograd, 2005.
- Ratković R.: Ideologija i politika, IPS, Beograd, 1983.
- Subotić Dragan: Upravljanje ljudskim resursima u politici, IPS, Politička revija br.2, Beograd 2005.
- Zakon o osnovama sistema bezbednosti u Bosni i Hercegovini.
- Zakaria Fareed: " The Empire Strikes Out, The Unholy Emergence of the Nation/State", New york Times Magazine, 1999.
- Zrilić Nataša: Ekonomski izazovi za BiH na putu učlanjenja u EU, banja Luka, 2005,
- Weber N.: Wirtshaft und Gesellschaft, Berlin, 1923. str. 47